

den nasjonale
INTEGRERINGS-
konferansen

Konferanserapport Den
nasjonale
integreringskonferansen

18. oktober 2016,
Radisson BLU
Scandinavia Hotel

Innhold

Innledning.....	3
Innledere på konferansen	4
Åpningstale av statsminister Erna Solberg.....	9
Innvandrings- og integreringsminister Sylvi Listhaug	11
God integrering og god kriminalitetsforebygging: Hans Sverre Sjøvold, politimester i Oslo	12
Integrering i Norge – utvikling de senere år: Unni Wikan, professor emerita i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo	13
Likestilling i et integreringsperspektiv. Inger-Lise Lien, forsker NKVTS.....	14
Samtale med de «skamløse jentene» Sofia N. Srour og Nancy Herz.....	14
Panel samtale: Tilhørighet og verdier. Paneldeltakere: Kadra Yusuf, Nisa Saeed, Sundeep Singh, Mahmoud Farahmand	15
Kulturorientering for overføringsflyktninger som skal til Norge: Josef Hæier, IOM.....	17
Integreringsarbeid i kommunen: René Gregor, flyktningsjef i Hamar kommune	17
Fra asylsøker til kremmer: Tamer El-Bahri	18
Referat fra parallellsesjoner	
Parallellsesjon 1: Hvordan bekjempe fattigdom i innvandrerbefolkningen	20
Parallellsesjon 2: Integrering i skolen.....	25
Parallellsesjon 3. Den lokale frivilligheten og kulturens rolle i integreringsarbeidet	29
Parallellsesjon 4: Motvirkning av parallelle samfunn, holdninger til norske verdier, vold i nære relasjoner, valgfrihet og foreldreskap i Norge	33

Innledning

Regjeringens nasjonale integreringskonferanse ble holdt 18. oktober på Radisson BLU Scandinavia Hotel i Oslo.

Konferansen er en viktig del av regjeringens arbeid på integreringsfeltet. Målet med konferansen var å gi lokale innvandrersorganisasjoner, innvandrerråd og andre relevante aktører anledning til å løfte frem sine synspunkter og diskutere saker de er opptatt av, med sentrale politikere.

Årets konferanse samlet i overkant av 200 deltakere, som representerte en rekke innvandrersorganisasjoner/innvandrerråd, kommuner, deltakere fra direktoratet og departementer og annen frivillig virksomhet.

Deltakerne kunne velge mellom fire ulike parallellsesjoner med følgende tema:

- Hvordan bekjempe fattigdom i innvandrerbefolkningen
- Integrering i skolen
- Den lokale frivilligheten og kulturens rolle i integreringsarbeidet
- Motvirkning av parallelle samfunn, holdninger til norske verdier, vold i nære relasjoner, valgfrihet og foreldreskap i Norge

IMDi har skrevet referat fra alle innleggene samt parallellsesjonene. Referatene fra parallellsesjonene følger opplegget og gangen i sesjonene. Parallellsesjonene var ulikt organisert, dette gjenspeiler referatet.

Innspillene fra parallellsesjonene er gjengitt med organisasjonsnavn, dette for å tilrettelegge for at departementene kan følge opp aktuelle innspill.

Innledere på konferansen

Hans Sverre Sjøvold ble i juni 2012 utnevnt til ny politimester i Oslo. Han har tidligere vært ekspedisjonssjef i Justis- og politidepartementets politiavdeling, rektor ved Politihøgskolen og politimester og assisterende politidirektør.

Unni Wikan er professor emerita i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo.

Unni Wikan ble utnevnt til professor i 1987 og har i en årrekke forsket på temaer som innvandring og integrering, kjønn, religion og kultur. I 2004 tildelt Fritt Ord-prisen for «sine innsiktsfulle, åpenhjertige og utfordrende bidrag til debatten om verdikonflikter i det flerkulturelle samfunnet».

Inger-Lise Lien er forsker 1 ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). Hun har forsket på innvandring i 30 år, hvor hun har skrevet om æreskodeksen, og ledet kompetansefunksjonen mot kjønnslemlestelse på NKVTS i fem år.

Inger-Lise Lien har forsket på innvandregutters tilpasning og skrevet artikler og bøker om gjengdanning i storbyen og veier inn i kriminalitet.

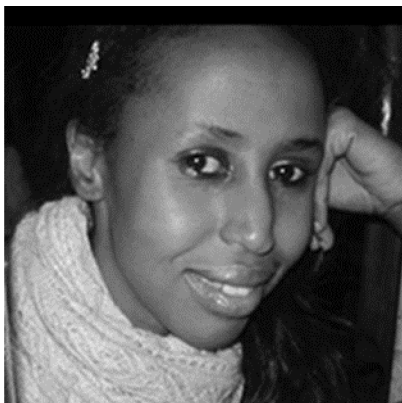
Sofia N. Srour er en 22 år gammel norsk-libanesisk jusstudent, debattant og skribent.

Sofia N. Srour har gjort seg bemerket i den offentlige debatten med sitt engasjement mot æreskultur og sosial kontroll. Hun har vunnet Skamløsprisen sammen med blant annet Nancy Herz, og sammen har de nylig arrangert skamløsdag på Stortinget.

Nancy Herz er 20 år gammel og engasjert i menneskerettighetsaker. Hun har vunnet flere priser for sitt samfunnsengasjement, nå sist Skamløsprisen sammen med blant annet Sofia N. Srour.

Nancy Herz skapte debatt med sitt innlegg om æreskultur, som ble publisert i april 2016, «Vi er de skamløse arabiske jentene, og vår tid begynner nå.» Hun studerer juss og er ny spaltist i Aftenposten.

Kadra Yusuf er journalist og samfunnsdebattant. Hun er blant annet spaltist i Dagsavisen.

Kadra Yusuf er en viktig stemme i integreringsdebatten og har vunnet en rekke priser for sitt engasjement.

Mahmoud Farahmand er talsperson for nettverket LIM (Likhet, Integrering, Mangfold).

Mahmoud Farahmand jobber med kontraterror i Jernbaneverket og blogger hos Nettavisen.

Nisa Saeed har mastergrad i rettsvitenskap og jobber som prosjektkoordinator i LIN (Likestilling, Inkludering og Nettverk).

Nisa Saeed jobber blant annet som juridisk rådgiver og norsklærer for kvinner.

Sundeep Singh er vokst opp på Veitvet i Oslo. Han jobber som advokatfullmektig i BA-HR, et av landets mest anerkjente advokatfirmaer. Singh sitter i BA-HRs utvalg for «corporate social responsibility» (CSR). Han er leder for Oslo-«huben» av Global Shapers Community, et nettverk initiert av World Economic Forum. Singh ble tildelt Alarga-stipendet i 2012. Han har tidligere vært stipendiat på Stortinget, hvor han skrev en juridisk avhandling innen finans.

I 2014 ble han kåret til en av de 100 fremste mannlige rollemodellene med flerkulturell bakgrunn av Utrop, og valgt som et av VIBROs “Nye Forbilder”. Singh er co-initiativtaker til og tidligere leder for Unge Sikher og Mino.Jur (ved

Det juridiske fakultet i Oslo) og en av initiativtakerne bak Den norske turbandagen.

Josef Hæier kom til Norge i 1991, han er gift og har fire barn. Han jobber som lærer i Arendal kommune og som kulturorienterer i IOM. Han er bystyremedlem i Arendal og sitter i Arendal Innvanderråd.

Josef Hæier er samfunnsengasjert og opptatt av integrering og brobygging mellom mennesker og kulturer.

René Gregor jobber som flyktningsjef i Hamar kommune. Han er født i tidligere Tsjekkoslovakia og flyttet til Afrika i 1968, før han flyttet til Norge i 1970.

René Gregor har over 18 års erfaring fra arbeid med innvandrere og flyktninger. Han har tidligere jobbet i arbeidsmarkedsetaten, utdanningsetaten i Oslo, med voksenopplæring og flyktningtjenesten.

Tamer El-Bahri flyktet fra krigen på Gazastripen i Palestina og kom til Norge med kone og tre barn i januar 2010. El-Bahri, som har utdannelse som ingeniør, lærte seg grunnleggende ferdigheter i det norske språket mens han og familien satt nesten to år på asylmottak i Bodø. Da familien fikk innvilget opphold i Norge sent i 2011, flyttet de til Kongsberg.

I 2012 startet El-Bahri sin egen bedrift, Norwegian Development Institute, på Kongsberg. NDI er den eneste offentlig godkjente private tilbyderen av norskopplæring i Kongsberg-regionen. I tillegg leverer NDI, som nå har ti ansatte, omfattende tolketjenester og mange kurs i andre språk – fem av disse snakker også El-Bahri selv. Bedriften ble godkjent av VOX i 2014 og så langt har mer enn 200 deltakere gjennomført språkkurs og norskopplæring i regi av NDI. Nå ønsker El-Bahri å utvide språkskolen med filialer til andre norske byer, slik at flere fremmedspråklige arbeidstakere kan få et kompetanseløft.

Åpningstale av statsminister Erna Solberg

Sjekkes mot fremføring, manus fra regjeringen.no

Velkommen til den nasjonale integreringskonferansen 2016!

Jeg er glad for å kunne ønske velkommen til denne konferansen for tredje år på rad. Det er en ekstra stor glede å se så mange gamle og nye deltakere.

På denne konferansen kan vi diskutere integrering ansikt til ansikt. De menneskene som får lovlig opphold i Norge, skal vi ta imot på en god måte.

Mennesker som skal være i landet vårt i årene som kommer, må oppleve at de har fremtidshåp og muligheter i vårt samfunn.

De innspillene vi får her, er viktige for regjeringens arbeid med integrering. Dette tar vi på største alvor, og derfor er vi i dag, foruten meg selv, representert med statsråder og statssekretærer fra fem departementer.

Hva er integrering? Integrering handler om ønske, vilje og mulighet til å delta i samfunnet.

Skal vi få til en vellykket integrering i et samfunn, må alle bidra. Den største – og vanskeligste – jobben må de nye innbyggerne selv stå for.

Mange av dere som deltar her i dag, har gått «integreringsveien» før. Dere kan bidra med egne erfaringer og vise vei for dem som kommer etter.

I 2015 tok Norge imot rekordmange asylsøkere. Hittil i år har ankomsttallene vært historisk lave. Vi vet ikke hvor mange asylsøkere som vil komme til Norge og Europa i årene fremover. Dette er en usikkerhet vi må lære oss å leve med. Det er viktig å være forberedt.

Det siste året har kommunene vist stor evne og vilje til å bosette flere flyktninger enn tidligere. Kommunene bosatte 11 300 flyktninger i 2015 og har stilt 16 400 plasser til disposisjon i 2016. Jeg er glad for den positiviteten kommunene har vist det siste året.

Å få en kommune å bo i er en forutsetning for at flyktninger raskt kommer i jobb og deltar i samfunnet. Kommunen er startgropen i det som er blitt den norske integreringsveien.

Integrering handler om å høre til. Tilhørighet skapes i lokalmiljøet. Det er i dagliglivet, i nabolaget, i barnehagen og på skolen at folk møtes.

Vi skal hilse nye innbyggere velkommen. Samtidig må de som er nye, presentere seg og gjøre seg kjent i nabolaget og i lokalsamfunnet der de skal bo.

Hver og en av oss kan bidra med noe der vi bor, og der vi ferdes. Frivilligheten, idretten, kulturlivet og trossamfunnene kan bidra med å skape kontakt. Kontakt mellom nye og gamle innbyggere og med å informere om det norske samfunnet.

I Norge er det lov å ha ulike meninger. Også om innvandrings- og integreringspolitikk. Men vi skal alltid behandle hverandre med verdighet og respekt. Det er ikke greit å snakke nedsettende om grupper av mennesker eller enkeltpersoner.

Klarer vi voksne å gå foran som gode eksempler, vil barn og unge følge etter. Gjennom handlinger og holdninger bidrar vi til god integrering og et godt samfunn for alle – i dag og i morgen.

Regjeringen la i vår frem en stortingsmelding om integreringspolitikk. Vi følger nå opp tiltakene i meldingen.

I statsbudsjettet for neste år foreslår regjeringen til sammen 485 millioner kroner til styrking av integreringstiltak.

Regjeringen legger stor vekt på at kvalifiseringstiltakene er arbeidsrettet. Nye innbyggere skal få drahjelp og en tidlig start på integreringsprosessen.

Penger alene er ikke tilstrekkelig hvis ikke den enkelte har motivasjon til å finne seg til rette i Norge.

Vårt utgangspunkt er at alle mennesker vil, og kan, bidra. Alle som skal leve og bo i Norge, skal komme i jobb, bli skattebetalere og deltakende borgere. Dette er viktig for å opprettholde et trygt og økonomisk bærekraftig samfunn.

En del asylsøkere får enten avslag på søknaden eller midlertidig oppholdstillatelse. Selv om disse skal tilbake til hjemlandet, er det viktig at de benytter tiden de er i Norge på en god og fornuftig måte. Det vil være bra for den enkeltes helse og velvære, og det vil være bra for hjemlandet, å få tilbake innbyggere som har tilegnet seg nyttig kompetanse. Og det vil også være godt for vårt eget samfunn, den tiden de oppholder seg her.

Nyankomne til Norge skal møtes som selvstendige mennesker. De skal vurderes på grunnlag av egne handlinger, ikke andres.

Det å ha en utdanning, få seg jobb og betale skatt må være like selvsagt for dem som for alle andre.

De skal oppleve et samfunn med sosial mobilitet, hvor det er evner og innsats som avgjør, ikke hudfargen.

Vi må våge å møte folk som er annerledes enn oss selv, folk som ser annerledes ut, som tenker annerledes, og som tror annerledes. Ved å lytte til andres meninger, og ved å bryte ulike tankesett og synspunkter mot hverandre, blir vi litt klokere.

Hans Majestet Kongen sa i sin tale: «Mitt største håp for Norge er at vi skal klare å ta vare på hverandre. At vi skal bygge dette landet videre – på tillit, fellesskap og raushet. At vi skal kjenne at vi – på tross av vår ulikhet – er *ett folk*. At Norge er *ett*.»

Ta med dere disse kloke ordene videre i konferansen.

Takk for meg.

Innvandrings- og integreringsminister Sylvi Listhaug

Innvandrings- og integreringsminister Sylvi Listhaug pekte på utfordringene med at det i løpet av kort tid har ankommet mange nyankomne til Norge. I sin tale vektlegger hun viktigheten av å lære seg det norske språket, være i arbeid, bli en del av et fellesskap og å innrette seg etter de norske verdiene.

Integrering handler om å lære norsk, akseptere norske verdier, være en aktiv del av lokalsamfunnet og være en aktiv deltaker. Aksept av norske verdier som likestilling og demokrati er viktig. Sosial kontroll er en utfordring mange unge med innvandrerbakgrunn opplever.

Det er viktig å være aktiv deltaker i lokalsamfunnet, og det er en viktig oppgave at alle som bor i lokalsamfunnet, inviteres inn. Hun fremhevet viktigheten av frivillig engasjement og at integrering ikke kun kan foretas av det offentlige og av offentlige ansatte.

Innvandrings- og integreringsministeren sa at det også er viktig å snakke om de vanskelige spørsmålene. Hvordan skal vi lykkes med integrering av innvandrere? Veien er lang for mange, dette gjelder spesielt for dem som ankommer landet med lav eller ingen utdanning. Hun viste til at regjeringen har lagt opp til tidlig kartlegging av flyktninger i asylmottak. Introduksjonsprogrammet bør i fremtiden arbeidsrettes i enda større grad. Videre satser regjeringen på at universiteter og høyskoler tilbyr komplimenterende utdanningstilbud slik at de som har med seg en høyere utdanning fra hjemlandet, raskt kan få benyttet denne kompetansen i det norske arbeidslivet. Det vil si at innvandrere med høyere utdanning ikke må starte med utdanning helt på nytt.

Hun avslutter sin tale med å fremheve viktigheten av å diskutere de vanskelig spørsmålene.

God integrering og god kriminalitetsforebygging: Hans Sverre Sjøvold

Hvorfor er politiet opptatt av bedre integrering?

Det å beherske det norske språket, ha utdanning og arbeid er viktig for alle, ikke bare for innvandrere. Det å fungere godt i samfunnet er kriminalitetsforebyggende. Oslo-politiets arbeidsmetodikk er tuftet på dialog og å skape tillit. Oslo-politiet arbeider med dialog – for å skape tillit mellom politiet og befolkningen. Dette er avgjørende for arbeidet. I andre storbyer der det er utfordringer, er det mistillit. Det skaper kriminalitet.

Under innspillmøtet til konferansen var mange opptatt av mer samarbeid mellom det offentlige og innvandrersamfunnet. Sjøvold viser til at det er etablert flere samarbeidsfora med politiet og organisasjoner, hvor man møtes for å diskutere utfordringer som vold i nære relasjoner, rusmisbruk, overgrep, ekstremisme, hatkriminalitet, politikontroller og barnevernet.

Nøkkelpersoner fra frivillige organisasjoner og fra religiøse trossamfunn har en viktig rolle som brobyggere mellom offentlige instanser og innbyggerne. Dette er et viktig forebyggende arbeid. Oslo-politiet har opprettet en hatkrimgruppe etter at politiet hadde mottatt kritikk om manglende respons på rasisme, at dette ikke ble tatt hånd om på en god måte.

Oslo-politiet og Oslo kommune ønsker å motvirke at det etableres parallellsamfunn. Oslo følger utviklingen i andre land. I Oslo er det utfordringer i noen deler av byen, slik som på Grønland og på Tøyen. Her er det store utfordringer knyttet til ungdom som ikke trives, og som driver kriminelle aktiviteter. Det er etablert et godt samarbeid mellom Oslo kommune og Oslo-politiet. Dette er et viktig samarbeid, og vi setter pris på mange gode innspill fra innvandrersamfunnet og trossamfunn.

Det er en målsetting å hindre utenforskap, diskriminering og tilbaketrekning fra samfunnet. Det er inngått samarbeid med frivillige organisasjoner og med religiøse trossamfunn. Dette gjør det mulig for politiet å gjøre en bedre jobb.

Parallellsamfunn er en utfordring, og rapporter fra Sverige og andre steder i verden viser det. Det er ingen steder i Oslo der ikke politiet kan gå inn og gjøre en jobb, men det er en bekymringsfull situasjon på Grønland og Tøyen. Der har Oslo-politiet arbeidet mye med miljøet og med å få de personene det gjelder, i positiv aktivitet. De har fått til et godt samarbeid med regjeringen og Oslo kommune. God integrering er god kriminalitetsforebygging. Det er viktig å hindre utenforskap og jobbe sammen mot diskriminering. De ønsker å rekruttere studenter og politifolk med innvandrerbakgrunn. Ansatte med minoritetsbakgrunn vil gi viktig kunnskap for å håndtere de ulike sakene på en best mulig måte.

Sjøvold fremhever at de setter stor pris på innspill fra organisasjoner og trossamfunn. Det er et prioritert område å etablere godt samarbeid med minoritetsgrupper. At minoritetsmiljøer

har tillit til Oslo-politiet, er sentralt for å kunne bygge allianser. Disse alliansene vil man kunne ha god bruk for i tider med store utfordringer. Oslo-politiet skal være et politi for alle!

Integrering i Norge – utvikling de senere år: Unni Wikan, professor emerita i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo

Unni Wikan startet sitt innlegg med et historisk blikk på hva som var kontroversielle temaer i integreringsdebatten i norske medier for 20 år siden: Unni Wikans uttalelser i en VG-kronikk om at det må stilles krav til innvandrere som kommer til Norge, ble sterkt kritisert i en artikkel på trykk i Aftenposten. Hun peker på at for bare 20 år siden kunne man ikke snakke slik i Norge.

Wikan er glad for stortingsmeldingen om integrering: «Fra mottak til arbeidsliv». Den enkelte innvandrer skal møtes med forventning om å bidra, og det forventes stor innsats fra den enkelte. For 20 år siden rådet det en antakelse om at tiden ville rette opp alle de problemer som var knyttet til integrering. I media og i offentlig ordskilde kunne en kun benytte betegnelser som utfordringer og ikke snakke om problemer.

Hun mener at det er nødvendig å stille krav. Det er respektløst overfor mennesker å ikke stille krav. Å stille krav er å ta mennesker på alvor. Motsatt er å benytte «stakkarer»-perspektivet. Det er en underkjenning av det enkelte menneske. Hennes perspektiv er at de som kommer til Norge, er ressurssterke. Det er en prestasjon å komme til Norge, og det ligger en mestring i dette. De som kommer, har sosial og kulturell kapital. Innvandrere skal møtes som individer som har mye ressurser.

Verdier må komme på dagsordenen. Hva vet vi om verdibakgrunnen til de fleste asylsøkere som kommer i dag? De aller fleste kommer fra land der det er en muslimsk majoritetsbefolkning. Det er viktig å ikke generalisere, men mange av flyktningene kommer fra samfunn som er kjønnssegregerte. Det blir da en utfordring at gutter og jenter i Norge er sammen fra barnehagen av. Barn (i muslimske samfunn) tilhører farslinjen, kvinnens stemme teller halvparten, og kvinner arver halvparten av menn. Det er en grunnleggende forskjell ved at man ikke skal ha tillit til andre utenfor familien. I Midtøsten skal du ha tillit og lojalitet innad, men utenfor skal du være nøktern, men ikke tillitsfull.

I språkopplæringen er det en diskusjon om en skal ha fokus på norsk tale eller norsk skriftspråk. Det er best å starte språkopplæringen på et talespråk. Språk kan læres på felles arenaer. Yrkesdeltakelse blant kvinner i noen nasjonsgrupper er svært lav i Norge. Kvalifiseringsprogram bør være differensiert ut ifra det man vet om ønsker og muligheter for yrkesdeltakelse. Wikan har tillit til at regjeringen legger opp til en integreringspolitikk som kan fungere i samfunnet. Viktig å sette temaet på agendaen – snakke åpent og ærlig.

Likestilling i et integreringsperspektiv. Inger-Lise Lien, forsker NKVTS

Dystopier, dit vi ikke vil. Inger-Lise Lien viser til at vi vil ikke ha tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, æresdrap, polygami, klansstrukturer, No-go zone, gjengdannelser, svenske og franske tilstander.

Hun mener integrering handler om at innvandrere må tilpasse seg, men de skal få lov til å være seg selv.

Det må skilles mellom «det private rom» og det norske lovverket. Lovverket bør likevel ikke helt skilles fra det private rom. Det er innført lovverk som gjør det ulovlig med kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og vold. Det kan være vanskelig å opptre i det offentlige rom dersom en er underlagt ekstrem kontroll. Styringssignalene må klargjøres bedre.

Norske foreldre driver også sosial kontroll, men det er ulike måter man gjør det på. Generasjonismen er et av problemene når første generasjon skal styre over andre generasjon, når foreldregenerasjonens manglende kunnskap om landet benytter den sosiale kontrollen fra hjemlandet til å styre de unge. Foreldre kan lære å bruke andre virkemidler for å oppnå en positiv oppdragelsesteknikk.

Det er en ubalanse mellom gutter og jenter. Jenter blir kontrollert, mens gutter mer blir overlatt til seg selv. En slik praktisering av barneoppdragelse utgjør en ubalanse i sosial kontroll mellom gutter og jenter.

Hun sier at holdningsendring er krevende, og det er vanskelig å endre holdninger som har satt seg. Erfaringene er at man må bruke lang tid og skape troverdighet for å komme noen vei med denne typen arbeid. Respekt skaper mottakelighet for budskapet.

Foreldreveiledningsprogrammene, slik som ICDP, blir viktige og viser til bruk av positive virkemidler i stedet for bruk av negative, slik som bruk av vold. Det er viktig å sensitivere foreldregenerasjonen og å bruke ICDP-programmet også i asylmottak.

Hun mener at det er viktig å opprettholde kunnskapen og fokuset på tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det er viktig å styrke de som står frem, og lage støttegrupper slik at de kan føre budskapet videre, og hun fremhever viktigheten av å tydeliggjøre og gyldiggjøre norsk lov.

Samtale med de «skamløse jentene» Sofia N. Srouf og Nancy Herz

Sofia N. Srouf og Nancy Herz fortalte at de ønsker å utfordre tabuer og ærestradisjoner. I enkelte miljøer er skam det største skjellsordet som blir brukt. De ønsker å ta begrepet og eie det selv.

Srouf og Herz understreket at de ønsker å eie historien sin. De ønsker ikke å gi næring til ideen om at innvandrere er undertrykte, og de er lei av denne stereotypen. De ønsker at flere skal stå frem med sin historie og være kritiske. De er opptatt av mangfold blant stemmene.

De mener at de ikke har startet kampen mot sosial kontroll, men at de viderefører den i sin generasjon. De kjenner mange som blir utsatt for sosial kontroll, det er de som er drivkraften for deres engasjement. De snakker for dem som opplever sosial kontroll, men alle må ta sin egen kamp.

Sosial kontroll skjer i ulik grad. Det er viktig at alle tar kampene i eget liv. Det er ikke sånn at noen kan komme og redde dem vekk fra det. Alle må få lov til eie disse tingene selv. De vil ta kampen selv uten at noen andre skal nærme seg på denne historien og undertrykke dem.

Hva med foreldre? Må jenter selv ta ansvar for å ta kampen? Det er forskjell på mild og ekstrem sosial kontroll. Det er mulig å ha dialog med sine familier, og jentene må tørre mer, og de må ha støtte. Det er viktig å øke takhøyden i sitt eget liv, snakke om sine egne kamper uten at andre skal prøve å definere kampen for dem det gjelder.

Det er viktig med flerkulturell kompetanse og flere som forstår nyansene. Vi må sørge for mer interkulturell kompetanse i skole, helsevesen og på arenaer hvor ungdommer ferdes.

Panelsamtale: Tilhørighet og verdier. Paneldeltakere: Kadra Yusuf, Nisa Saeed, Sundeep Singh, Mahmoud Farahmand

Hva er verdier, og hvilke verdier er viktig for fellesskapet? Hvilken retning går vi i det norske samfunn?

Mahmoud Farahmand mener at felles verdier og plattform er viktig, og at det er tillitsskapende at det er enighet i storsamfunnet om verdier som ytringsfrihet. Han mener at dette vil gi bedre samhold og tillit i samfunnet. Mange nyankomne kommer fra land hvor tillit til storsamfunnet er fraværende. Det tar tid å bygge opp tillit. Farahmand peker spesielt på frafallsproblematikken, han mener at det viktig å gjøre noe slik at unge menn ikke blir utstøtt av samfunnet og at dette kan føre til en radikaliseringsprosess.

Det er viktig å holde på felles verdier og å skape et rom for at tillit skal oppstå.

Kadra Yusuf peker på likestilling som en viktig verdi med rett til å ta avgjørelser for eget liv, og medbestemmelse i eget liv. Ytringsfrihet gir mulighet og rett til å kritisere egen gruppe. Hun mener at det er et privilegium å leve i et land med ytringsfrihet og likestilling.

Deltakelse skaper tilhørighet. Hvis du føler at du er en del av samfunnet, vil du nødvendigvis ta større ansvar. Det er hele tiden et samspill mellom individ og samfunn.

Hun peker på at det er spesielt viktig at unge mennesker føler tilhørighet, og at det er viktig at storsamfunnet bidrar til dette. Hun mener at pass-saken med ukjent fødested førte til at mange føler mindre tilhørighet til Norge.

Mange som kommer seg opp og frem, har vært i byer og bygder der de har fått lov til å være i et lokalmiljø. Hun mener at de som lykkes, har vært bosatt på små steder og sluppet det sosiale øyet som mange opplever i Oslo.

Barn med innvandrerbakgrunn utgjør over halvparten av alle fattige barn i Norge. Tre av fire barn med somalisk bakgrunn lever i lavinntektsfamilier. Hun mener at det er viktig med foreldrekompetanse. Det er utfordrende å oppdra barn når du ikke kjenner til kodene. Familiene må holde mer på guttene og slippe jentene mer fri.

Nisa Saeed Tilknytning og identitet handler ofte om både og, ikke enten eller. Identitet er ikke noe nullsumspill. Det er viktig å se på likhetene fremfor ulikhetene. Alle bør bestemme selv hvordan de ønsker å leve sitt eget liv, innenfor lovens rammer. Hun mener at mangel på tillit ofte skyldes misforståelser på grunn av manglende språk og kunnskaper. I LIN formidler de til kvinnene som tar kontakt med dem, at «verdier og tilhørighet er egenansvar».

Saeed erfarer at voksne innvandrerkvinner med barn som er ungdom/voksne, og som har lav formell kompetanse, ønsker å komme i arbeid og føler behov for å føle tilhørighet. Kvinnene har ofte ikke forstått hvordan yrkesdeltakelsen for kvinner foregår, og hvordan. Kvinnene kan ha hatt et ønske om å være hjemme med omsorg for barna mens de er små, men at de etter hvert erkjenner viktigheten av å delta i samfunnet. Tilhørighet i samfunnet oppnås gjennom å ha en jobb. Hun mener at det å beherske det norske språk er viktig for å forstå det norske samfunnet, og hun peker på følelsen av å oppleve en fordømmende versjon av seg selv ved manglende språkkompetanse. Hun vil snakke om inkludering, ikke integrering.

Det er viktig å tilrettelegge for deltakelse i arbeidslivet for alle, også for dem som ikke har høyere utdanning og mangler formelle kvalifikasjoner. Det finnes innvandrere som jobber svart fordi de ikke klarer å komme i ordinære stillinger. De er ofte ikke kjent med hvilke offentlige rettigheter de går glipp av ved å jobbe svart. De kan mangle nettverk og møteplasser for å få informasjon om det norske samfunnet.

Sundeep Singh mener at verdier er relative, ikke bare universelle. De er et svar på hvordan mennesker har valgt å organisere sitt samfunn. Tillit er noe vi setter høyt i Norge, og vi har forskning som viser at dette er økonomisk lønnsomt. Mennesker som kommer hit, er vant til en annen type samfunn. Han mener at verdier som ytringsfrihet og likestilling er viktig. Integrering er en prosess som tar tid, og dette må vi ta innover oss. Minoriteter er ikke en samlet masse, det må være aksept for deg som individ.

Integreringsdebatten må bli mer fokusert på det som driver prosessene – hva som er norsk, kan være forskjellig. Det fremstår ofte som at alle verdier som er negative, er minoritetsverdier, mens alle gode verdier er norske. Mange minoriteter har med seg gode verdier.

Tilhørighet krysser grenser for unge mennesker i dag og er mer komplekst enn det vi er vant til fra norsk offentlighet. Han føler seg indisk i Norge og norsk i India.

Kulturorientering for overføringsflyktninger som skal til Norge: Josef Hæier, IOM

Josef Hæier jobber som kulturformidler på oppdrag fra IOM. Målet med kulturorienteringen er å gi flyktningene en forståelse av den norske kulturen og gi et realistisk bilde av Norge og forstå kultur og verdier. Undervisningen blir gitt på flyktningens eget morsmål, dette for å maksimere læringseffekten.

Undervisningsplanen består av bosettingsprosessen i Norge, klima, historie, geografi, bolig, introduksjonsprogram, utdanning, helsevesen og arbeidsmarkedet. Gjennom kulturorienteringsprogrammet kan flyktninger utvikle evner til problemløsning, føle kontroll over eget liv, og lære om vanlige problemer de kan støte på i bosettingsprosessen, og få en bedre forståelse for disse utfordringene. Det rettes spesiell oppmerksomhet mot flyktningenes lokale skikker som kan misforstås eller bli problematiske i europeisk/norsk kultur. Slike temaer inkluderer: kjønnsroller, familievold og helsespørsmål.

Noen flyktninger blir bosatt uten å ha blitt gitt tilstrekkelig informasjon om sitt nye land som forberedelse for tilpasning til livet der. Resultatet er ofte:

1. En langvarig tilpasningsperiode, hvor nykommeren kan ha det svært vanskelig.
2. Det gir flyktningene urealistiske forventninger om deres nye samfunn.

Deltakelse på kurset gjør reisen til det nye landet mindre belastende for flyktningen. Det letter også den innledende overgangsperioden. Ved å redusere kultursjokket vil man også gjøre arbeidet med flyktningene i kommunen lettere. Målsettingen med kurset er å øke flyktningenes kjennskap til Norge, at de skal takle de umiddelbare vanskelighetene etter ankomst og å øke deres muligheter for raskere å bli selvhjulpne og legge til rette for integrering i det norske samfunnet.

Flyktningene får informasjon om integreringsprosessen i Norge og at integrering i et nytt land krever egeninnsats. De får tidlig beskjed om at det norske samfunnets viktigste krav til flyktninger er at de viser vilje til å bli en del av samfunnet.

Integreringsarbeid i kommunen: René Gregor, flyktningssjef i Hamar kommune

Hamar kommune har et politisk vedtak i 2016 om bosetting av 105 flyktninger i tillegg til familiegjenforente. Kommunen tar på seg et stort ansvar ved å nærmest tredoble antall bosatte (40 stykker i 2010).

Hamar kommune har størst tilflytning i regionen. Kommunen har klart å få mellom 65 og 70 prosent av bosatte flyktninger over til arbeid eller utdanning de siste fem årene og er blant de beste ti kommunene i Norge. Hva skyldes dette?

- Forankring i toppledelsen

- Minst mulig «turnover» blant ansatte i sentrale stillinger
- Tydelige forventninger og muligheter
- Tett samarbeid mellom NAV, kommune, skole, og ikke minst frivillig sektor
- Røde Kors, Frivilligsentralen, næringslivet, idrettsklubber, kulturlivet m.m.

Hvordan lykkes med de gjenværende 30–35 prosent og få dem til å bli selvforsørgende? Kommunen har tydelige forventninger overfor flyktingene, og de synliggjør mulighetene. De følger flyktingene helt til arbeidsgivernes dør. Videre bidrar kommunen til:

- Knytte realisme til forventninger hos de nybosatte flyktingene
- Grundig opplæring og kjennskap til det norske samfunnet og levesettet
- Bedre utnyttelse av introduksjonstiden, særlig de første månedene/det første året
- Unngå at tidligere sysselsatte flyktinger/eller flyktinger i utdanning kommer tilbake til varig sosialstønad

Kommunen har et tett samarbeid med NAV, skoler og ikke minst den frivillige sektoren. De mener at det er viktig å understreke at Røde Kors, Frivilligsentralen, næringslivet, idrettsklubber og kulturlivet mfl. har spilt en viktig rolle i det lokale integreringsarbeidet i Hamar kommune.

Fra asylsøker til kremmer: Tamer El-Bahri

Fra manus

Vi er like forskjellige som det dere er. Forskjellen er at vi har reist fra noe, og vi håper vi kommer til noe. Noe bedre. Noe bedre enn krig. Det gjør oss ikke til mindre mennesker, det gjør oss snarere svært menneskelige. Og nettopp dette er svært sentralt i min tale for dere i dag. Vi er mennesker. Med evner og ferdigheter og kunnskaper. Med ønsker og drømmer og visjoner. Med et behov for å legge fortida og alt det vonde bak oss. Og jeg, og min historie, viser at når rett person blir vist tillit og gitt en mulighet, kan store ting skje. Dette er en fortelling som skal gi dere et innblikk bak statistikker og navnløse mennesker i mediene. Dette er en tale som skal la dere bli kjent med meg og min historie.

Vi kom til Norge i 2010. Først var vi på transittmottaket i Sandvika. Der var det lange køer overalt og et kaos av mennesker. Det var vanskelig for oss å være der, barna var fortsatt redde etter hendelsene i Palestina, jeg skjønte svært lite. Vi hadde klart det, vi hadde kommet oss til Norge, vi var trygge, men vi var isolerte fra det norske samfunnet. Vi var bare der, i et slags vakuum, på vent.

Tida på asylmottaket var utrolig utfordrende for meg. Jeg liker å omgås mennesker, jeg liker å jobbe, jeg liker å lære! Her fikk jeg ikke muligheten til noe av det. Og jeg ville så gjerne få kontakt med noen, forstå, lære, prate. Men språket! Språket var en enorm barriere. Og mens jeg gikk rundt i de mørke gatene i Bodø, forstod jeg at jeg måtte lære meg norsk. Jeg. Samfunnet kan ikke forstås uten språk.

Jeg gikk til kommunen og sa: Jeg vil gå på kurs. Jeg fikk nei, fordi jeg var asylsøker. Jeg gikk til bedriftene, jeg ville ha noe å gjøre, jeg ville hjelpe til, ta tak. Jeg er jo ingeniør, sa jeg. Jeg fikk nei, fordi jeg var asylsøker. Jeg viste til språkkompetansen min, arabisk, italiensk, engelsk, spansk – jeg kan være tolk! Jeg fikk nei, fordi jeg var asylsøker. Alle veier gikk rett ut i mørket og ble borte. Helt til det kom en dame og ga meg norskundervisning én time i uka. Én time i uka. Det var det jeg trengte for å få tilbake håpet. Så lite for henne gjorde så mye for meg.

Vi fikk oppholdstillatelse etter nesten to år på mottaket i Bodø. Og jeg kunne endelig gå på norskkurs. Jeg lærte veldig fort, jeg gikk videre til neste kurs, samtidig fikk jeg jobb som italiensklærer, og jeg var plutselig i ferd med å bygge opp et liv. Vi hadde klart å starte på nytt. Men jeg ønska ikke bare å jobbe eller bare lære norsk. Jeg ville mer, jeg ville ta tak i livet mitt etter to år på vent. Jeg har alltid likt å jobbe med mennesker, alltid hatt forretningssans, alltid likt tanken på å ha en egen bedrift. Men hvordan?

Løsningen ble Global Future i Buskerud. Jeg var så heldig å få plass på et kurs i Lederskap og styrekompetanse i regi av NHO. På mange måter mener jeg at slike kurs bør være obligatoriske for alle flyktninger. Det gir oss en mulighet til å komme inn i det norske samfunnet, integreres, på en måte som vi ikke kan unngå å bli preget av. Gjennom kurs med utgangspunkt i egne ferdigheter, egenskaper og ønsker for framtida, bygges det norske inn i oss, og vi i det. For det er jo slik at vi trenger Norge. Men Norge trenger også oss. Vi har kompetanse, men dere må hjelpe oss med å få den fram. Vi har kunnskaper, men språket stanser oss. Det vi kjenner så godt på vårt eget språk, yrket, interessene, ferdighetene, blir språkløse, tomme rom i møte med det norske. Ikke bare er alle ord så forferdelig annerledes, men dere gjør det annerledes også. Mer kursing, mer informasjon, mer mellommenneskelig kontakt, karriereveiledning, praksis, muligheten til å prøve og feile, hjelp til å starte et nytt liv – vil gjøre integreringa lettere, og veien fra mottaket til arbeidslivet veldig mye kortere. For mange av oss vet ikke helt hva vi skal gjøre når vi kommer til Norge. Vi ser for oss et nytt liv. Og så skal vi bare vente?

Vi flytta til Kongsberg kommune, jeg fikk jobb som vikarlærer, både på den internasjonale skolen og ved Folkeuniversitetet. Jeg underviste i italiensk og engelsk. Drømmen om å starte opp for meg selv var så sterk. Jeg har stor arbeidskapasitet, jeg lærer fort, og så var det denne forretningssansen, da. Kremmerånd, kalles den også. Muligheten til å skape gevinst der det er lite rom for slikt. Evnen til å se objektivt på et samfunn og finne et åpent område. Der! Her! Akkurat her, i Kongsberg, trengs det en språkskole. Det så jeg. For alle på Teknologiparken som skal ut i verden, og som må lære seg grunnleggende ferdigheter i portugisisk, spansk, japansk. For alle ingeniørene som har kommet til Kongsberg, og som trenger å lære seg norsk. For familiene som flytter med. For alle arbeidsinnvandrerne som vasker, sjauer, bygger og snekrer. Og for alle asylsøkere og flyktninger som er i dette ventevakuumet, eller som akkurat har kommet ut av det, som trenger å lære. Ikke til neste år, men nå.

Norwegian Development Institute ble startet i 2012. Begynnelsen var tøff. Jeg ringte rundt til kommunen og til bedriftene i Kongsberg-området for å finne potensielle deltakere. Og hva svarte de i andre enden av telefonen: Du kan jo ikke språk, sa de. Jeg? Jeg som snakker fem språk og som har jobbet som både tolk og lærer? Fordommene er fortsatt mange. Men jeg kan språk. Og jeg kan business. I 2014 ble NDI godkjent av VOX som den eneste private

tilbyderen av språkopplæring i Kongsberg-distriktet. Det ble jeg svært stolt av. Og nå har jeg ansatt fem norsklærere, fem andre språklærere og fem tolker. Kona mi er regnskapsfører. Vi har egne lokaler. Vi har samarbeid med kommunen, med mange store bedrifter, med Norsk Folkehjelp. Jeg har mange prosjekter gående. Og til neste år skal vi utvide.

Fra å være asylsøker har jeg blitt en skattebetaler. Jeg betaler mye skatt, men jeg er glad for å kunne tjene penger for meg og min familie.

Referat fra parallellsesjon 1: Hvordan bekjempe fattigdom i innvandrerbefolkningen

Referatet følger rytmen i sesjonen, der spørsmål og svar avløste hverandre og er gjengitt med bolker av spørsmål og svar slik det kom frem.

Innledning

Christl Kvam, statssekretær, Arbeids- og sosialdepartementet:

Regjeringen er godt kjent med betydelige forskjeller i levekår mellom innvandrere og øvrig befolkning. Det er tre ganger mer fattigdom i innvandrerfamilier enn i etnisk norsk familier. Minner om at statistikk ikke alltid viser variasjoner i innvandrerbefolkningen og variasjon i integrering sett mot antall år i Norge. Mest fattigdom blant nyankomne. I innvandrerbefolkningen forekommer mest fattigdom i gruppen med somalisk landbakgrunn, mens den indiske gruppen er på linje med norsk befolkning. Arbeid er et viktig virkemiddel for å motvirke fattigdom og skape integrering. Ser ikke motsetning mellom en kunnskapslinje og en arbeidslinje – sporene må ses i sammenheng og i større grad virke sammen. Regjeringen tar initiativ til tidligere deltakelse fra NAV i samarbeidet med kommunene om intro-program. Programmet skal være bedre tilpasset den enkelte. To år for alle, med kontakt med NAV helt til slutt i introprogrammet, er ikke hensiktsmessig. Innsatsen må i større grad differensieres og tilpasses ulike behov. Dette vektlegges fra ASDs side: Kartlegging av kompetanse allerede i mottak vil gi et bedre grunnlag for arbeidsrettet bistand. Det skal etableres et hurtigspor inn i arbeidslivet for dem som har med seg kompetanse som etterspørres i arbeidslivet. Økt bruk av lønnskudd vil kunne ha god effekt på overgang til arbeid. Språkopplæring bør i større grad kunne kombineres med praksis. NAV skal bidra med yrkesveiledning i mottak for asylsøkere som har stor sannsynlighet for å få opphold.

Kai-Morten Terning, statssekretær, Barne- og likestillingsdepartementet:

Om barnefattigdom: 51 prosent av barn i lavinntektsfamilier har innvandrerbakgrunn. Det er størst vekst i denne gruppen vedrørende barnefattigdom, noe som er bekymringsfullt. Høy arbeidsinnvandring fra Øst-Europa forklarer noe av dette. Barnerike familier med kun en inntekt kan være fattige per definisjon i dagens Norge. Tiltak rettet mot barnefattigdom: strategi mot barnefattigdom med 54 tiltak, målet er å forebygge arv av barnefattigdom og å

løfte dem som lever i disse familiene. Regjeringen har ikke økt barnetrygden fordi det er et dyrt tiltak som er rettet mot alle, regjeringen ønsker mer målrettet innsats: Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom, man kan søke om midler til bl.a. fritids- og ferieaktiviteter. Midlene skal gå til dem som trenger det mest. I idretten er det et mål at alle barn uavhengig av foreldres inntekt skal ha fritidsaktivitet, spesielt jenter. Det skal jobbes systematisk sammen med frivilligheten mot dette målet.

Regjeringen fokuser på følgende tiltak: Gjøre det enklere å gå i barnehage gjennom den nasjonale ordningen med gratis kjernetid for 3–5-åringer fra familier med lav inntekt og den nasjonale moderasjonsordningen for foreldrebetaling, som sikrer at ingen familier skal betale mer enn seks prosent av inntekten for en barnehageplass. På skoleområdet vil endringer i stipendordning gi økt stipend til unge fra lavinntektsfamilier.

Innspill:

Avisen Utrop: Har sett på statistikk på barnefattigdom og fremhever at det er høy andel yrkesdeltakelse blant pakistanske menn. Hva med fokus på innvandrerkvinner, en inntekt i en familie er ikke nok, ønsker økt innsats overfor kvinner.

Deltaker som ikke oppgav organisasjon: Tiltak rettet mot ressursentre etterlyses, herunder samarbeid med vgs om språkstyrking og praksis for barn som har foreldre som ikke kan bidra, dette gjelder alle barn, ikke bare innvandrerbarn. Behov for tilrettelagt utdanning og kort vei inn i arbeidslivet.

Frivillighet Norge: Ulikt i hvilken grad kommuner kan implementere tiltak rettet mot avhjelping av fattigdom, hvordan sikre god drift og tilgjengelighet i kommunene?

Kongsberg kommune: Noen av velferdsordningene opprettholder fattigdom, bl.a. økonomisk sosialhjelp. Flyktninger tar valg som gjør dem fattigere kun ut fra ønske om å få sosialhjelp. Hvordan avverge at innvandrere lever på velferdsordninger?

Ordfører Gjøvik kommune: Yrkesretting/fokus på språkopplæring er en god retning. Forteller eksempel om innvandrere som har hatt tilsagn om jobb, men ikke har hatt råd til kvalifisering, for eksempel buss-sjåfør som ikke har råd til å ta lappen, hvorfor gir ikke NAV engangsstønad til sånt, i stedet for å gi sosialstøtte? Flyktning-koordinatorrollen er viktig og kan bidra til å fasilitere kontakt inn i frivillighetsarenaer.

Svar:

Statssekretær BLD: Er klar over variasjoner i kommunenes drift. Det er viktig at kommunene har ressurser til å ha oversikt over ulike tilskuddsordninger som kommunen kan søke på.

Viktig at nyankomne familier får info om familieplanlegging, og at familieforøkning innebærer økonomiske forpliktelser med utgangspunkt i evne til å forsørge seg selv. Det er gjort en del for å styrke innvandrerkvinner tilknytning til arbeidslivet, herunder introordningen og Jobbsjansen. Trekker frem at utfordringen mht. kjønnsfordeling i arbeidslivet snus opp ned når det gjelder andre og tredje generasjons innvandrere, hvor det er jentene som mestrer utdanning, mens guttene ofte faller ut av utdanningsløp. Det er en utfordring at det er skeivfordeling på yrker og kjønn (kvinneyrker).

Statssekretær ASD: Fenomenet «integrering og innvandring» går ikke over. Dette er en situasjon kommunene må akseptere og planlegge. Kommunene må tenke mot en helhetlig integreringspolitikk. Det som er bra med stor flyktningstrøm, er at hele kommunen må med, og at det ikke bare er *en* koordinator som jobber med dette. Integrering blir dermed hele kommunens ansvar. Departementet savner mer helhetlig planarbeid fra kommunen, utfordrer kommunene på hvordan de skal lykkes med integreringsarbeidet.

Statssekretær i ASD ønsker generelle ordninger som ikke skiller på etnisitet. Det viktigste er å sikre at sosialinntekt ikke blir en fattigdomsfelle.

Innspill

Tønsberg kommune: De har utarbeidet en langsiktig strategiplan for flyktninger og mot barnefattigdom. De har i forbindelse med dette kartlagt utfordringer i kommunen og er bekymret for barnerike familier der begge foresatte har liten skolegang. Foreldre som ikke har grunnskole fra hjemland, står overfor et langt løp mht. utdanning og norskopplæring i tillegg til å være foreldre for mange barn. Etterlyser strukturelle tiltak for denne gruppen for å unngå arv av fattigdom. Kan tiltak spisses til akkurat denne gruppen med mange barn?

Østfold Innvandreråd: Dette er tredje år for denne konferansen, målet er det samme: fremme integrering av folk med innvandrerbakgrunn. Folk med minoritetsbakgrunn er rammet av fattigdom, hva skal man gjøre av konkrete langvarige tiltak? Mange kvinner går i mange år på AMO-kurs som ikke leder til noen arbeidsplass, er på praksisplasser før de må tilbake til NAV på nytt. Hvordan bryte denne sirkelen? Hva med krav til arbeidsgivere som tjener penger på at folk går rundt og rundt i systemet? Hva med å opprette et fond der man kan få et lån med lav rente og bedre vilkår, så man kan drive sin egen bedrift? De som leier og ikke har tilgang til boliglån pga. høye lån: Hvordan skal de komme inn på boligmarkedet og spare på høye leieutgifter, og på den måten kunne spare opp og dermed løfte seg ut av fattigdom?

Deltaker som ikke oppgav organisasjonsnavn: Er kritisk til at regjeringen vil legge ned mottak som har masse kompetanse, spesielt mottak som drives av frivillige organisasjoner som Norsk Folkehjelp.

Svar:

Statssekretær ASD: Nedleggelse av mottak må ses i sammenheng med behov for mottak. Kommunen er selv ansvarlig for å nyttiggjøre seg kompetansen ansatte på nedlagte mottak innehar.

Vedrørende NAV: ASD tar med seg innspill om at noen deltar på AMO-kurs mange ganger uten oppnådd kvalifisering. Det er gjort noen endringer med innføring av toårig utdanningsgrep for å kunne kvalifisere til arbeid. Språktrening gjøres via kortvarige praksisplasser. Bedrifter får kun lønnstilskudd dersom de ansetter personer i praksis etterpå, det er en forpliktelse om fast arbeidsgiverforhold for arbeidsgivere som skal motta tilskudd i forbindelse med praksisplasser. Bedrifter må åpne mer opp for korte perioder med praksis og språktrening for at flere skal kunne komme tidligere i arbeid.

Husleie/egen bolig: Ved å bruke virkemidler i Husbanken kan kommuner lage gode ordninger der den som leier, gradvis kan kjøpe leiligheten. Det er ikke regler som er til hinder her, men det krever at kommuner fasiliteter og er aktive med å benytte seg av eksisterende ordninger.

Barnerike familier med lav utdanning: ikke noe hurtigsvar på dette. Det tar lengre tid å integrere disse foreldrene. Kommunene får tilskudd på fem år, hva gjør kommunene for å integrere i disse årene?

Statssekretær i BLD: Barnefattigdom: Må ha flere tanker i hodet på en gang, hvordan få folk ut i arbeid og utdanning, hvordan forebygge at folk faller av disse løpene, hva kan man gjøre for barn i disse familiene? Et eksempel er å gi disse barna en ferieopplevelse selv om det er et kortidstiltak.

Noen kommuner er flinke til å få folk i arbeid, men noen kommuner har dårlige resultater over mange år. Staten må jobbe for at disse kommunene oppnår bedre måloppnåelse.

Innspill:

Caritas Norge: Forteller at de har ressursentre rettet mot arbeidsinnvandrere. Fremhever gruppen eldre arbeidsinnvandrere som er mellom jobber. Disse er sårbare for en fattigdomsfelle fordi de har rettigheter hos NAV, men kan ha dårlig helse og lav evne til å følge kurs. Arbeidsinnvandrerfamilier har manglende tillit til bl.a. barneverntjenesten, det er behov for tiltak spesielt rettet mot å styrke tillit mellom arbeidsinnvandrerfamilier og storsamfunnet.

Fjell kommune, flyktningtjenesten: Kommunen har fått midler til et prosjekt som skal gå over tre år og som heter "Flyktninger i jobb fra dag én". Prosjektet er et alternativ til intro-programmet og regnes som metodeutvikling. I prosjektet vil de ansette flyktninger med mentorer. Kunne det vært mulig for kommuner å søke en pott til etablering av slike prosjekter?

Batteriet Sør: Det finnes få ordninger for nyetableringer, som for eksempel etablerersenterets prosjekt for flyktninger og innvandrere. Ber regjeringen gjøre strategiske valg for å sikre at man ikke blir avhengig av oljen igjen på Sørlandet.

Buskerud Innvanderråd: Jobber med kvinner og barn, prøver å få kvinner i arbeid, de ser at en del kvinner opplever at de ikke kan nyttiggjøre seg tilbud fra kommunene når de har bodd i landet i noen år. Har regjeringen en kontrollerende funksjon når det gjelder dette? Stemmer det at man må gå voksenopplæring eller få norsk opplæring fra private aktører når man har bodd lenge i Norge? Dette er noe innvandrere ikke har råd til (private aktører). Hva gjør man når kommunen ikke vil søke om ekstra midler til norskopplæring? Hva vil regjeringen gjøre konkret med dette? Trekker frem at ikke-øremerkede midler er noe kommunen disponerer fritt, men at midlene ikke alltid går til barnefamilier. For eksempel må leirskole betales av foresatte ved mange skoler, et tilbud som egentlig skal være gratis.

Innvandrerne Landsorganisasjon: Per i dag har vi (i det norske samfunnet) fortsatt et ønske om å "oppfinne hjulet" når det gjelder integrering. De mener at tiltak bør rettes mot familier og ikke mot enkeltpersoner, de mener at språkopplæring bør knyttes til relevant

fagopplæring under NAV, skole med fokus på drop-out for gutter og bedre skolehjelp til ungdom. De mener at fattigdomsbekjempelse ikke bare er for innvandrere, men gjelder for hele befolkningen, og ønsker derfor felles fokus for fattigdomsbekjempelse for alle. De mener at styrking av fattige styrker hele Norge.

Eritreisk kulturforening i Skedsmo: Fremhever praksisplass ved ledighet og fattigdom. Mange får praksisplass etter norsk kurs, men går så i flere praksisplasser uten å få jobb ut av denne prosessen. Kunne arbeidsgivere ansette noen av dem som alt er i praksisplass, i stedet for å ta imot nye? Lærlingplass er en viktig nøkkel for å få jobb. Ønsker at regjeringen jobber med dette og for eksempel tilbyr datakurs for kvinner, slik at de får info om kurs og jobber. Ønsker datakurs inn i opplæringsprogrammet.

Svar:

Statssekretær ASD: Påpeker at på den ene siden etterlyses det målrettede tiltak, og samtidig vil man ha generelle ordninger. Dette er en motsetning. Denne regjeringen har investert mye i lærlingplasser. Praksisplasser må benyttes til språkopplæring.

Om NAV: Departementet har avgitt en stortingsmelding om NAV hvor et av hovedgrepene er å gi større lokalt handlingsrom. Dette innebærer mindre detaljstyring sentralt og større mulighet til å disponere midler for å tilpasse tiltak og metoder. NAV må ta hensyn til variasjoner i arbeidsmarkedet generelt og for flyktninger spesielt.

Fattigdomsbekjempelse gjelder alle. Det skal være ett arbeidsmarked, ikke et for innvandrere og et for øvrig befolkning. Flyktninger skal inn i det ordinære arbeidsmarkedet. Flere arbeidsmarkedstiltak kan benyttes for arbeidssøkere som trenger bistand for å komme i jobb. Et virkemiddel som har vist seg effektivt, er lønnstilskudd. Dette gis til arbeidsgivere som tar inn folk med lavere produktivitet, for eksempel på grunn av dårlig språk eller kompetanse.

Statssekretær BLD: Arbeidsmiljøloven er løst opp for å gi arbeidsgiver mulighet til å ansette ved litt usikker kvalifikasjon, ved bruk av midlertidige stillinger for eksempel. Sier at vi kan lære av USA med hensyn til innvandrere inn på arbeidsmarkedet, men det finnes ingen "nøkler" for dette, det er et sammensatt felt. Det er høye krav for å få jobb i Norge. Det kan være høy terskel dersom du kommer fra land preget av krig med manglende samfunnsstrukturer.

Når man søker om midler, må kommunene rapportere på disse. Det er kommunalt selvstyre i Norge på godt og vondt, kommunal drift vil derfor variere.

Tillit og barneverntjenesten: Manglende tillit til barneverntjenesten er en utfordring for flere grupper, departementet jobber med dette for å styrke tillit til barneverntjenesten i innvandrermiljøer.

Parallellsesjon 2: Integrering i skolen

Referatet følger rytmen i sesjonen, der spørsmål og svar avløste hverandre og er gjengitt med bolker av spørsmål og svar slik det kom frem.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen ønsket deltakerne velkommen til parallellsesjonen.

Under parallellsesjonen ønsker statsråden kommentarer og svar på følgende tre spørsmål:

1. **Hvordan kan vi bedre sikre integrering i skolen?**
2. **Hva kan dere som organisasjon/foreldre bidra med?**
3. **Hvordan kan vi forhindre radikaliserings?**

Kunnskapsministeren innledet parallellsesjonen:

Skolen er den viktigste integreringsarena i vårt samfunn. Skolens største problem er ikke radikaliserings, men heller gjennomføring av skolen. Radikaliserings gjelder kun for få personer. Flere med minoritetsbakgrunn klarer ikke å gjennomføre skolen, men vi vet at når botiden øker, så øker samtidig sannsynligheten for å fullføre. Utfordringer knyttet til språk kan hindre god integrering. Sosialøkonomisk bakgrunn har også betydning.

Flere og flere barn med minoritetsbakgrunn går i barnehage, men vi er nødt til å øke antallet. Å være et barn med en annen språkbakgrunn enn norsk vil være en styrke senere i livet, men jo tidligere man lærer norsk som andrespråk, jo lettere går det. Derfor vil vi at så mange barn som mulig får sjansen til å starte norskopplæringen i barnehagen. Ny rammeplan for barnehagen skal bli tydeligere på både det å støtte alle barns språkutvikling og det å støtte flerspråklige barns norskutvikling. Samarbeid mellom foreldre og barnehage er viktig. Barnehage er et forholdsvis ukjent konsept for mange innvandrere, og mange trenger informasjon om barnehager og deres betydning. Både økonomiske og kulturelle forhold kan være til hinder for barnehagedeltakelse, og da er det viktig med god informasjon om fordelene ved å lære norsk som andrespråk tidlig i livet.

Det foreligger undersøkelser som viser at læringsutbyttet i skolen er lavere for minoritetspråklige elever sammenliknet med elever fra majoritetsbefolkningen. Samtidig er det også positive trekk i utviklingen: For eksempel ser vi i videregående opplæring at norskfødte med innvandrerforeldre nå nærmer seg gjennomføringen til de øvrige elevene.

Det er store variasjoner mellom enkeltpersoner og mellom grupper: Norskfødte jenter med innvandrerforeldre gjør det særlig bra når det gjelder gjennomføring i vgo.

Samtidig er det også mange som sliter. Elever som kommer underveis i skoleløpet, står overfor særlige utfordringer. De skal på kort tid både lære seg et nytt språk og ta igjen tapt skolegang. Mange nyankomne elever med bakgrunn fra krig og flukt kan i tillegg ha utfordringer knyttet til psykisk helse.

Det er viktig at utfordringer i skolen og svake skoleprestasjoner ikke går i arv i generasjoner, og at dette ikke kombineres med en segregert bosetting. Lærerne i skolen trenger flerkulturell kompetanse. I 2015 var det en veldig høy økning i antall personer som søkte asyl

i Norge. Det ble etablert en nettside: www.skolekassa.no for å møte økt behov for læringsressurser på flere språk. Videre har det vært arbeidet med skolens verdigrunnlag. Det er norske verdier og tradisjoner som elevene skal få opplæring i, og elevene skal lære demokratiske prinsipper, kritisk tenkning samt ha respekt for grunnleggende verdier. Skolen har et demokratisk samfunnsoppdrag, og det står sentralt at elevene trenes i demokratiske prinsipper og kritisk tenkning.

Regelverket har ikke åpnet for å gi mer grunnskoleopplæring etter 10. klasse, til elever som har rett til vgo, men som har behov for mer grunnskoleopplæring for å kunne klare å gjennomføre vgo. Fra høsten 2016 er det gjort en endring i opplæringsloven slik at man nå kan tilby mer grunnskoleopplæring før eller i kombinasjon med videregående opplæring. Dette etter modell fra Thor Heyerdahl vgs i Larvik.

Frem til nå har det vært slik at mange innvandrere har kommet til Norge med fullført videregående opplæring, men deres utdanning har ikke blitt godkjent for opptak til høyere utdanning, og de har heller ikke hatt rett til opplæring i videregående skole. Regjeringen har derfor foreslått å utvide retten til videregående opplæring, slik at de som ikke får godkjent opplæringen fra utlandet, får rett til videregående opplæring i Norge. Dette vil kunne gi dem anledning til å ta høyere utdanning, bruke sin kompetanse og komme raskere i lønnet arbeid.

Regjeringen har en satsing på kartlegging av medbrakt kompetanse for flyktninger som kommer til Norge. Satsingen er koblet til høyskoler og universiteter slik at de etablerer komplementerende utdanningstilbud til flyktninger som ankommer Norge med høyere utdanning. Det er viktig at personene kan få en godkjent utdanning i Norge, og at de samtidig benytter sin medbrakte kompetanse.

Innlegg fra deltakerne:

Somalisk velferdsforening Sør-Trøndelag: Barn klager på at de får dårlig eller ingen respons når de rekker opp hånden for å svare i klassen. Det er viktig at innvandrerelever blir ønsket velkommen både av elever og av lærere. Når innvandrerelever blir mobbet, blir det ingen læring. Kommunene må gjøre noe med dette. Det kan være gjenger som både mobber og som utøver vold. Kommunen vet ikke hvordan de skal tilrettelegge for litt eldre ungdom. Det bør ikke settes aldersgrense for når det er mulig å delta i skoleopplæring.

IOM: I Norge slutter skolen tidlig på ettermiddagen. Dette gjør at elevene får mange timer for seg selv alene etter skoletid frem til foreldrene er ferdige på jobb. Forslag: Utvid skoletiden på barnetrinnene til kl. 15.00/15.30. Tilbudet bør nødvendigvis ikke være skolefag.

Somaliland Women Solidarity: I skolen diskrimineres innvandrerelever i klasserommet. Dette blir gjort av lærere. Er dette et tema som myndighetene er opptatt av? Er du som minister opptatt av dette? Mobbing som utføres av lærere. Minoritetslever får ikke tatt ordet, og de blir umyndiggjort og oversett. Årsaker kan være forskjellig. Er dette et tema?

UngDialog: Vi må etablere flere møteplasser for å sikre at flere får kjennskap til andres tro og livssyn. Vi må lage flere arenaer som inkluderer oss alle.

MiRA-senteret: Det foregår rasistisk mobbing på skolen, både av lærere og av elever. For minoritets eleven blir tillitsforholdet til læreren ødelagt. I mottaksklasser for nyankomne innvandrerelever blir mange ulike alderstrinn satt i samme klasse. Dette kan gi dårlige undervisningstilbud. I mottaksklassene er det mye lek og lite læring. Overgangen til ordinær skole oppleves som vanskelig. Det kan være vanskelig å passe inn på en ordinær skole for minoritets elever som ankommer Norge i skolealder. Dette må tas på alvor: Hvordan er det å være annerledes og det å være ny i klassen/på skolen. Mødre støtter opp om sine barn. Mødre opplever at de ikke blir tatt på alvor på lik linje med norske foreldre. Hvordan forhindre radikalisering? Gode lærere blir ikke satt til å jobbe i de bydelene i Oslo hvor det er en høy andel minoritetsspråklige elever. Gratis barnehage tilbud er viktig.

Mangfolds- og inkluderingsrådet, Ringsaker: Man kan stille spørsmål om hvordan det er mulig at en person som har 12 års utdanning i Norge, kan bli radikalisert. Vi må stille spørsmålet: Hvorfor? Hvordan er læringsutbytte i skolen? Opplevs mestring og glede? Mange innvandrerbarn har ikke glede av å gå på skolen. Minoritets elevene blir ikke tatt med. Norge har et system slik at kommunen har ansvaret for grunnskolen, og fylkeskommunen har ansvaret for videregående opplæring. Dette er en uheldig deling av ansvar. Utdanning må fullføres, og flere instanser må jobbe sammen for å sørge for at elevene får fullført sin utdanning. Det er viktig å satse på utdanning. Det er viktig også å inkludere foreldrene. Kulturelle koder gjør at de ikke får anledning til å delta. Forholdene bør legges til rette for at innvandrerelever kan delta også utenfor skolen.

FN-sambandet: Det er viktig at alle foreldre kan la barna sine delta i fritids- og kulturaktiviteter som er i regi av skolen. Hva blir sagt rundt middagsbordet? Tas rasistiske holdninger om innvandrere som kommer fra hjemmet, med til skolen? Hvordan håndterer lærerne disse situasjonene hvor rasistiske kommentarer blir sagt av elever på skolen? Har lærerne kompetanse til å håndtere disse situasjonene? Radikalisering: Personer som føler de blir trampet på. Hvordan får elever ytret seg uten at de blir krenket?

Somaliland Women Solidarity: Fra lærerperspektivet: På de nasjonale prøvene scorer minoritets elever svært lavt. Det forventes lav score for minoritets elever. Alle barn som er født i Norge: Innholdet i de nasjonale prøvene er rettet mot aktiviteter som er typisk norske. Minoritets ungdom kan være ukjent med innhold i oppgavene som er rettet mot typisk aktivitet, kultur og tradisjon. De tilgjengelige ressurser som er på skoler med høy andel innvandrere, er ikke tilstrekkelige. Det er flinke lærere på disse skolene. Hva gjør man med resultatene for nasjonale prøver? Hvilken betydning har resultatet for fordeling av ressurser? Det er behov for å tenke nytt. Hva slags ressurser er nødvendig? Hva gjør myndighetene med dette?

Svar og kommentarer fra kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen:

Statsråden er kjent med at det forekommer mobbing på skolene. Det er mange færre minoritets elever enn majoritets elever som klager mobbing til Fylkesmannen. Det er bekymringsfullt. For det er ingen grunn til å tro at minoritets elever – det være seg om de er

minoriteter på grunn av innvandring, etnisitet eller religion – blir mobbet mindre enn majoritetslevene. En grunn til færre klager kan være mangel på informasjon. Isaksen er ikke kjent med om det er gjennomført forskning om hvorvidt minoritets elever er mer utsatt for mobbing som utføres av lærere, enn majoritets elever.

Nettsiden: www.nullmobbing.no er rettet mot foreldre. Det bør legges ut informasjon på flere språk rettet mot målgruppen innvandrerforeldre.

På spørsmål og kommentarer vedr. hvordan ressurser blir anvendt i barnehager og i skoler, er det kommunen som avgjør dette. For eksempel har noen bydeler i Oslo valgt å gi en tilleggslønn til lærere som er ansatt ved skoler på østkanten i Oslo. Det avgis mer ressurser til skolene på østkanten enn til de øvrige skolene i Oslo.

Statsråden er kjent med at krav til språkkunnskaper i realfag har økt de siste årene. Dette gjør at innvandrerelever vil kunne få en utfordring med språk som elever tidligere ikke hadde i realfag.

Ny rammeplan for barnehagene skal fastsettes våren 2017 og skal blant annet bli tydeligere på hva det innebærer å støtte barns språkutvikling, og det ansvaret barnehagen har for å sikre at barn med annet morsmål enn norsk får god oppfølging i utviklingen av norsk som andrespråk. I tilknytning til ny rammeplan blir det utviklet ytterligere materiell i tillegg til det som allerede finnes for barnehagenes språkarbeid.

Moderasjonsordninger og gratis kjernetid har gjort at flere barn i Norge går i barnehage, men det kan diskuteres om inntektsgrensen for disse ordningene er for lav.

Elever som ankommer Norge på de siste ungdomstrinnene i skolen, kan ha utfordringer når de skal i gang med opplæring på videregående skole. Det er en stor og viktig endring som er innført i lovverket, og som tråde i kraft fra høsten 2016. At skoleelever kan få mer grunnskoleopplæring samtidig som de har opplæring på videregående skole. Ungdommene vil dermed delta i opplæring sammen med jevnaldrende, samtidig som de får den opplæringen som er tilpasset deres læringsbehov. Endringen kalles for Thor Heyerdahl-modellen og er utviklet i Larvik.

Hverdagsintegrering: Radikalisering skjer ikke utelukkende blant innvandrere. Det er radikale miljøer også blant majoritetsbefolkningen. Diskusjoner om innvandring og islam: Diskusjonene kan bli for radikale og tilspisset. Innvandrerungdom kan komme i kontakt med ekstreme miljøer.

En god skole kan motvirke radikalisering – men gode skolerresultater kan ikke motvirke radikalisering.

Litauisk forening: Mobbing av elever i den norske skole: Barn fra Litauen blir usynlige. Barna kan bli både usynlige og tause. Noen av barna kan ha egne problemer i hjemmet. Nå kan man ikke lenger få en tospråklig lærerressurs. Litauiske foreldre jobber ute, og barna blir mye alene hjemme. På skolen er det behov for karriereveiledning også på lavere klassetrinn. Det er liten tilgang på veiledning på ungdomstrinnet. Det er mye ressurser blant innvandrere fra Litauen. Mange innvandrere fra Litauen har høyere utdanning fra hjemlandet. De som ikke får godkjent sin utdanning i Norge, må jobbe i ufaglærte stillinger. Hva kan statsråden gjøre med dette problemet?

Women Conversation Club: Det norske systemet for undervisning i matematikk hvor elevene også må beherske det norske språk, er bygget på et annet prinsipp enn matematikkundervisning i andre land. Dette bør man se nærmere på. Spørsmål til statsråden: Hvordan sikrer Norge at barn fra krigsområder blir debriefet når de ankommer Norge?

Flerkulturelt råd Øyer: Barn og unge som kommer til Norge, og begynner som ny elev på skolen. Elevene opplever at de har avstand til de andre elevene pga. at de ikke behersker det norske språket. En morsmålsassistent kan fjerne de problemene en minoritetsspråklig elev opplever som ny på skolen. En morsmålsassistent fjerner den avstanden som er mellom elev og lærer. Spørsmål: Kan vi finne en løsning for å ansette morsmålsassistenter i skolene? Lærere snakker med elever om islam. Det kan være dårlig kommunikasjon mellom foreldre og lærere, og innvandrerforeldre kan ha behov for informasjon om norske samfunnsforhold. Det er viktig at lærerne informerer foreldrene om forhold som de trenger å kjenne til, og som er viktige å vite om for at deres barn skal fungere godt som elever på skolen.

Svar og kommentarer fra kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen:

Statsråden viser til at spørsmål om morsmålsopplæring kan tas med embetsverket etter møtet.

For å bedre opplæringstilbudet til barn og unge asylsøkere og flyktninger gjennomfører vi høsten 2016 fylkesvise kurs for ledere, lærere, ansatte i PPT og mottak. Kursene tar opp tema som regelverk, innføringstilbud og kunnskap om andrespråksopplæring. Kursene tar også opp hvordan man kan gjenkjenne traumer hos barn og unge, og at elevene må henvises videre slik at de får den behandling han/hun trenger.

Les om de fylkesvise kursene her: <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige/flyktninger/fylkesvise-samlinger---inkludering-og-opplaring-av-flyktninger/>

Parallellsesjon 3. Den lokale frivilligheten og kulturens rolle i integreringsarbeidet

Referatet er en sammenstilling av referatene fra de fire gruppebordene.

Statsråd Linda Hofstad Helleland åpnet sesjonen med å snakke om hverdagsintegrering, som er en av de viktigste sakene hun er opptatt av som kulturminister. Hvordan vi lever livet vårt i fellesskap, skaper trygghet og gode relasjoner. Hun fortalte om egne erfaringer med hverdagsintegrering. Hun fremhevet følgende aktiviteter som avgjørende for god inkludering og integrering i lokalsamfunnene:

- Kultur
- Frivillighet
- Idrett

Disse aktivitetene er ofte retningsgivende når det gjelder et liv i fellesskap med mål om å skape trygghet, spre kunnskap og lage gode relasjoner.

Den lokale frivilligheten sitter med mye av nøkkelen til å løse integreringsutfordringene. Hvordan skal innvandrere føle seg velkommen og bli en del av fellesskapet? For å lykkes må råd komme fra dem som vet hvor skoen trykker mest. Det er ikke staten som er svaret på godt fellesskap, hver enkelt av oss må delta for å bidra til inkludering og unngå parallelle samfunn. Frivillig engasjement er veldig viktig for et velfungerende samfunn med lavt konfliktnivå. I boka «Fellesskap og forskjellighet» blir frivilligheten sett på som en mulighet for å bygge broer mellom mennesker. Det krever en åpen holdning fra de frivillige organisasjonene. Kunnskap og forståelse for at vi er forskjellige, er det som skaper tillit.

Statsråden nevnte introduksjonsprogram og norskopplæring som viktige faktorer i integreringsarbeidet, men hun poengterte også at deltakelse i lokale aktiviteter er like viktig for samarbeid, og det å spille på lag utformer samfunnet lokalt:

«Integrering handler om å samarbeide og å spille på lag. Å lete etter hva som forener oss – ikke hva som skiller oss», konkluderte hun med.

Etter innledning fra statsråden ble det presentert to andre innlegg.

Navreet Kaur: Om frivillig arbeid innen kunst og kultur

Navreet Kaur fikk fortelle om sin barndom og frivillighet. Navreet har vært aktivt engasjert i frivilligheten helt siden hun var 13 år. Det å se sine foreldre engasjere seg først i det indiske samfunn og senere i norsk dugnadsarbeid har hatt stor påvirkning på henne. Hun lærte å stille spørsmålet: Hva er det vi kan bidra med inn i den norske kulturen? Alle har en frivillighetsånd med seg, som kan bidra inn i den norske kulturen. Som sikh har hun vokst opp med holdningen at man skal bidra inn i det store fellesskapet. Man skaper gjensidig tillit ved å la folk bidra. Mange eldre innvandrere bidrar med frivillig arbeid, etter et langt liv i Norge.

Gjensidig tillit har vært en viktig faktor for at hennes indiske foreldre har engasjert seg mer i dugnad. I frivillig arbeid er ikke lønnen avgjørende, men gleden av å kunne gi noe til andre frivillig.

Martin Østerdal, generalsekretær i LNU, om de tilskuddsordningene de forvalter på vegne av departementene til integreringsarbeid – særlig for barn og unge.

Generalsekretæren i LNU presenterte kort hvordan LNU kan være med på å finansiere frivilligheten. Frifond ble presentert med oppfordring til å søke – se www.lnu.no eller www.frifond.no

- Han informerte om en ny ordning fra 2017: «Herreløvs arv», som gis til frivillige organisasjoner. Søknadskriterier: Søknadsbeløp er minimum 50 000 kroner og maksimum 400 000 kroner.
- Barn og unge må minst utgjøre 50 prosent av målgruppen til tiltaket. Barn og unge er definert som personer under 26 år.

- Søknadsfrist 1. mars
- Ca. 10 millioner i året

Dermed utfordret statsråden deltakerne til å fortelle om sitt arbeid som kulturaktører som er med på å skape integrering. Gruppene skulle svare på to spørsmål ved hvert bord, og statsråden gikk rundt for å høre på diskusjonene. Til slutt var det en oppsummering i plenum.

- Hvilken rolle kan kunsten, kulturen og frivilligheten spille i integrering?
- Hva er innvandrersorganisasjonenes rolle i dette, og hvilke utfordringer ser dere i deres daglige arbeid?

Gruppearbeid

1. Hvilken rolle kan kunsten, kulturen og frivilligheten spille i integrering?

Ordføreren i Stange kommune kunne fortelle at i hans kommune er flyktningtjenesten organisert under Kulturenheten med den hensikt å promotere møte mellom nordmenn og nybosatte flyktninger gjennom kulturtilbudet i kommunen.

I tillegg kunne han fortelle om kommunens innvandrerråd som bindeledd mellom innvandrerbefolkning og myndighetene, men som også brukes som høringsinstans. Spørsmålet fra resten av gruppen var «hvordan sikrer kommunen en åpen kommunikasjon med etablerte innvandrersorganisasjoner?». De fleste rundt bordet opplever dette som veldig problematisk i de kommunene de kommer fra. Dette var ikke et stort problem i Stange kommune, ifølge ordføreren.

Å bringe folk sammen bør være formålet med kulturelle aktiviteter. For da har man ikke behov for språk for å kunne være med på å synge, høre på musikk, danse eller til og med se på teater.

Kunst kan bidra til å skape reaksjoner og debatt. På denne måten kan kunstnere spille en viktig rolle for å sette saker på dagsordenen. Kunst er et uttrykk for ytringsfrihet, som også kan skape reaksjoner. For eksempel graffiti og karikaturer av Muhammed.

Kunstnere med innvandrerbakgrunn kan slite med å nå opp og få tilskudd fra etablerte ordninger. Enkelte kunstformer har ikke anerkjennelse på samme måte, for eksempel fortellerkunst fra afrikanske land. Det er i hovedsak "vestlige" kulturuttrykk som dominerer, og det er vanskelig å nå frem gjennom nåløyet. Ved å åpne opp for økt mangfold kan kunst og kultur bidra til gjensidig respekt og gi en følelse (til den enkelte og en gruppe) av å være viktig.

Kommunene har makt til å starte aktiviteter der et mangfold av organisasjoner og personer inviteres inn. Det må gis rom for mangfold og ulike uttrykk. Vi må skille mellom integrering og inkludering.

Gode eksempler må synliggjøres, og enkeltindividene må løftes frem.

Det er viktig at de som kommer til landet, blir kjent med norsk kultur og samtidig formidler den kulturen vi har med oss. De bør se på likheter mer enn ulikheter. Kulturen må også kunne ses fra innvandrernes perspektiv. Flyktninger og innvandrere representerer ikke bare utfordringer. Det er sårende å bli fremstilt som problem uten at de ressursene migranter kan tilføre Norge, blir nevnt av politikerne.

Å delta i frivillig kulturvirksomhet er lærerikt. Det gir tilgang til mange av fellesskapets arenaer, og en kan bli kjent med nærmiljøet sitt. Informasjon og møteplasser er avgjørende.

Å verne om norsk kultur er viktig, men hva er norsk kultur? Alle som bor og arbeider i landet, er med på å skape det vi til enhver tid kaller norsk kultur. Kulturen er i endring. Det skjer en gjensidig påvirkning mellom dem som har bodd her lenge – og nyankomne. Hvem bestemmer hva som skal tas vare på?

DNT har erfart at mye integrering skjer gjennom inkludering. Inkludering er første skritt. Ungdom med innvandrerbakgrunn inkluderes i friluftsliv. Vadsø kommune har erfart hvor viktig det er å arbeide med foreldre på asylmottak, for at barn og ungdom skal få lov til å være med på fritidsaktiviteter, enten det er sport eller kunst og kultur som er utgangspunktet.

Innvandrerorganisasjoner møter ofte på en del strukturelle hindringer:

- Mangel på lokaler eller relevante møteplasser når de skal arrangere diverse aktiviteter. Det er veldig dyrt å leie lokaler i store byer. Samtidig er mange av disse lokalene tomme i helgene.
- Kommunegrensene er med på å hindre at innvandrere fra samme opprinnelse ikke klarer å samordne aktivitetene sine, særlig i små kommuner. Mange nasjonaliteter blir for små i små kommuner, og disse har behov for grenseløse arrangementer.
- Det er krav om samarbeid med andre organisasjoner i de fleste tildelinger som organisasjoner får fra myndighetene. Dette kan være særlig vanskelig når aktivitetene ikke blir forstått på samme måte fra de organisasjonene som skal samarbeide. Det skaper konflikt.
- Mangel på samordning og veiledning fra kommunene for å muliggjøre samarbeid ved å koble organisasjoner med samme formål til hverandre og veilede dem med tanke på aktiviteter i forhold til resten av tilbudet i kommunen. Arendal kommune ble nevnt som eksempel hvor kommunen har fått en frivillighets-koordinator i en prosjektperiode på tre år. Prosjektet følges opp med forskning.
- Medlemskap: Mange innvandrere deltar ikke på kulturarenaer på grunn av pengemangel. Det er dyrt å delta i en god del aktiviteter. Dette fører til at mange blir utestengt.
- I store byer får frivillige mye opplæring, i små kommuner med færre organisasjoner kan det være problemer med å rekruttere frivillige.
- Kommunene bør legge inn frivillighet og organisering i introduksjonsprogrammet. Samfunnskunnskapen i intro-programmet er ikke tilstrekkelig.

2. Hva er innvandrersorganisasjonenes rolle i dette, og hvilke utfordringer ser dere i deres daglige arbeid?

Diskusjonen startet med et spørsmål fra gruppe medlemmene: Hvor finner man en bedre arena for integrering? I en innvandrersorganisasjon eller i et idrettslag?

- Idrett kan defineres på forskjellige måter ut fra hvor folk kommer fra. Filippinene ble nevnt som eksempel på en kultur hvor fotball ikke er praktisert i det hele tatt. Hvordan kan foreldre da sende sine barn til et fotballag uten å ha noe kunnskap om det?
- Innvandrersorganisasjoner kan være medlemmer i store eksisterende norske frivillige organisasjoner for å kunne brukes som formidlere til sine landsmenn og særlig i den første perioden når folk ankommer Norge. Innvandrersorganisasjoner kan være en overgangsordning hvor nyankomne innvandrere får mulighet til å lære om de norske verdier i aktuelle lokale innvandrersorganisasjoner.
- Deltakerne mener at midlene de kan søke på, er tiltak myndighetene ønsker å gjennomføre og ikke nødvendigvis det de selv ønsker å gjøre.
- I samarbeidet mellom kommunene og frivilligheten må det stilles krav fra begge sider.
- Hver gang det er snakk om integrering, er det ofte snakk om mat. Vi må utvide dette til også å handle om andre deler av kulturen.
- Frivilligheten er en viktig arena, som det kom tydelig frem i innleggene i begynnelsen.
- Kommunene må bidra til koordinering og tilrettelegging. Det som skjer i frivilligheten, må løses uten at det koster kommunene noe, ved hjelp av dugnad, innsamlinger etc.
- Det kan være utfordrende for foreldre med innvandrerbakgrunn å ha tid og ressurser til å stille opp som frivillige. Mange er nødt til å jobbe mye. Samtidig er det viktig å øke forståelsen for betydningen av å være frivillig.
- Frivillighet må også ses på fra minoritetenes ståsted/perspektiv. Det kan være ulike tradisjoner og måter å forstå betydningen av denne typen innsats for fellesskapet på. Dette kan være viktig å ha med seg i kommunikasjonen med ulike innvandrergrupper.
- Innvandrersorganisasjoner og personer som har bodd i landet en stund, kan fungere som brobyggere til nyankomne. Noen innvandrersorganisasjoner jobber mest med eget kulturuttrykk. Det kan også være viktig i en periode. Men samarbeid med "norske" organisasjoner er viktig.
-

Parallellsesjon 4: Motvirkning av parallelle samfunn, holdninger til norske verdier, vold i nære relasjoner, valgfrihet og foreldreskap i Norge

Statsråd Sylvi Listhaug innledet med å si at hun ønsket at deltakerne skulle få mest taletid, og tok deretter opp punktene som var tema for sesjonen:

1. Parallell samfunn

2. Holdninger til norske verdier
3. Vold i nære relasjoner

1. *Motvirkning av parallelle samfunn. Hva mener dere er viktig for å unngå denne situasjonen som vi ser i andre byer som i Sverige og Frankrike?
Hva skal vi gjøre videre?*

- *Kultursenteret SISA:* Vi skal ikke undervurdere de små samfunnene og lokalsamfunnene. Det er viktig å ruste opp de små lokalsamfunnene.
- *Innleder oppgav ikke navn:* Det er problemer med å komme inn i det norske samfunn. Regjeringen blander sammen integreringspolitikk med asyl- og innvandringspolitikk. Det er et negativt syn gjennomgående, men viktig å også sette fokus på at vi lykkes.
- *Antirasistisk Senter:* Savner fokus på diskriminering i arbeidslivet. Og at det er problematisk at regjeringen blander integreringspolitikk og asylpolitikk. Det er også for mye fokus på det negative. Viktig med fokus på det positive.
- *Somalisk Velferdsforening:* Norskopplæring er viktig. Det er mye negativt i media. Han ønsker at media skal fokusere mer på det positive, og ikke bare se på det som er negativt. Når folk ikke føler seg inkludert og ikke får jobb, da kommer utenforskap. Folk må lære seg språk og viktig med jobb.
- *Leder i norsk-russisk kultursenter og leder for fond for integrering og kultur:* Arbeid er nøkkelen. Mangel på arbeid gjør at man havner utenfor, og at parallellsamfunn skapes. På Grønland har ungdom ikke noe å gjøre, fordi de mangler arbeid. Det er også viktig å bli medlem av frivillige organisasjoner.
- *Norges Kristne Råd:* Begrepet parallellsamfunn er et uheldig begrep, akkurat som snikislamisering. Dette kan være stigmatiserende. Integreringspolitikken er for ensidig. Mangfold er positivt. Det etterlyses en strategi for et mangfoldig samfunn.
- *Antirasistisk Senter:* Den offentlige retorikken og debatten er stigmatiserende. Regjeringens uttalelser kan bidra til diskriminering. Det er ingen tiltak eller handlinger når det gjelder diskriminering. Det etterlyses en handlingsplan mot etnisk diskriminering. Mye av det som er ekskluderende for ungdom, er at det føres en ekskluderende politikk fra regjeringens side. Det styrker de negative trendene. Det er synd at regjeringen bruker så mye tid på niqab når det er så mange andre utfordringer vi har. Er mange andre mer alvorlige problemstillinger i samfunnet, som for eksempel diskriminering i arbeidslivet.
- *HÅP:* Viktig å vise kulturforståelse og unngå misforståelser. Mange er redde for islam.
- *(ACTION PAIX ET PAIN (APP):* Mottaksklasser kan virke segregerende, dette fordi elevene etablerer nettverk blant utlendinger og ikke så mye blant norske.

Svar fra statsråden:

På Grønland har vi et samarbeid med politi og kommunen.

Vi må ikke undervurdere små lokalsamfunn, og det at det gir frihet å være på mindre steder.

Diskriminering i arbeidslivet er et viktig tema, og det å gi folk en sjanse.

Det er viktig med fokus på det som lykkes, og å løfte frem gode rollemodeller for andre.

Det er viktig å ikke skjære alle over én kam. Vi har også stereotyper i Norge. Alle er individer, og alle har sin måte å være på. Å forhindre fattigdom er viktig.

Det er et problem med måten man fører offentlig debatt på. I Sverige har man feiet alle problemer under teppet. Vi har lyktes bedre. Det er viktig at vi fortsetter denne debatten. Vi vil ikke la oss kue av å få rasismeanklager. Wikan ble tidligere kalt rasist. Derfor er det viktig at vi diskuterer utfordringene, men ikke skjærer alle over én kam. Vi har ikke brukt dagen til fokus på det negative, men på reelle utfordringer.

Når det gjelder arbeidsledige, så vil regjeringen at folk som mottar arbeidsledighetstrygd, skal møte opp på aktiviteter. Regjeringen foreslår blant annet at alle som er under 30 år, skal tas tak i løpet av åtte uker og møte opp på aktivitet dersom de er sykmeldte.

2. Holdninger til norske verdier og vold i nære relasjoner:

- *Somalisk Nord forening:* Mye fokus på asylinnstramninger, men må ikke bli innstramning på integrering. Mange av deres medlemmer har opplevd innstramning, viktig å unngå å bli utsatt for mistenksomhet av politiet.
- *IOM:* Det er viktig å sette krav, men også tilrettelegge for at det skal gå bra. Det er mennesker som treffes og lærer av hverandre, ikke kulturer. I et nytt land må man respektere samfunnet og være en del av det. I dette samfunnet er det viktig å styrke barnehager og skole osv.
- *Buskerud Innvandrerråd:* Intro-programmet bør ha fokus på å gjøre oss selvstendige. Norsken er viktig. Viktig å bruke og verdsette den medbrakte kompetansen.
- *Integrering i Stange kommune:* Integrering krever egeninnsats. I introduksjonsprogrammet er det mangel på individuell tilpasning, hvordan tenker myndighetene å endre dette?
- *Multikulturelt Initiativ- og Ressursnettverk:* Holdninger til norske verdier og vold henger sammen. Vold strider mot et likestillingsideal. Mange tolker det å ta opp norske verdier som et fornorskingsprosjekt. Det er viktig hvordan man representerer norske verdier. Mye fokus på vektlegging av undertrykkende kulturer. Jeg ønsker også at man legger vekt på hvordan man takler livet i eksil, og det stresset som man får i migrasjonskrise. Fokuset bør være på hvordan vi kan styrke innvandrerne for at de skal kunne takle livet.
- *MIRA-Senteret:* Det er viktig å styrke organisasjoner som jobber på grasrota. Vi har utviklet en metode som tar utgangspunkt i hvordan styrke kvinner. De lærer om arbeid, og etter et år blir de sertifiserte veiledere for andre kvinner i samfunnet. Vårt arbeid med barnevern: Vi har en samtalegruppe for kvinner som er fratatt sine barn, dialog mellom barnevernet og foreldrene. Det er viktig å styrke arbeidet på grasrota som tar utgangspunkt i minoritetskvinnens egne ressurser.
- *Afghansk kvinneforening:* Vi må også ha toleranse for folk med annen hudfarge. Må ha fokus på frivillighet, ikke tvang, når det gjelder å akseptere norske verdier.

Vanskelig å komme ut i arbeid for kvinner når deres menn ikke får opphold og må forlate Norge. Intro-programmet: Problem at man som oftest kun omgås utlendinger.

- *PAWA*: Viktig å satse på språkopplæring. Samt utfordringer knyttet til helse. Viktig å få kvinner ut fra hjemmene.
- *Frivillig organisasjon for arbeidsinnvandrere*: Det er mange som vil jobbe, men ikke snakker godt norsk. Det er et stort problem, og mange havner i fattigdom. Det er viktig med lokale møteplasser for å skape gjensidig forståelse. Det mangler lokale møteplasser der folk kan møtes og forstå hverandre og praktisere muntlig norsk.
- *Buskerud Innvandrerråd*: Har Norge enerett på dugnadsarbeid og pågangsmot? Det er viktig å heller ta utgangspunkt i at vi har valgfrihet. Vold i nære relasjoner er det mye fokus på, og der gjøres det mye, men det er behov for mer fokus på vold mot kvinner og fokus på valgfrihet for ungdom når det gjelder valg av utdanning.

Svar fra statsråden:

Når det gjelder introduksjonsordningen, er det viktig med kompetansekartlegging og prøve å legge et individuelt løp. Det er viktig å differensiere og ha oppfølging på individuelt nivå. Men det er en utfordring å få til dette for små kommuner, men mange samarbeider (kommuner imellom).

Hvis det var sånn at alle hadde samme verdier, så trengte vi ikke ta denne diskusjonen. Alle skal få leve frie liv.

Arbeidsinnvandring: Det er arbeidsinnvandrere selv som har ansvar for å lære norsk.

Når det gjelder mistenksomhet fra politiet og undersøkelser knyttet til om man har riktig oppholdstillatelse, så er dette et viktig arbeid (at politiet oppsøker). Fordi det er knyttet til legitimiteten til asylinstituttet.

Statsråden er enig i at det er viktig med møteplasser. Også viktig å forklare hvordan man lever i Norge.

De aller fleste muslimer er lovlige borgere, men enkelte episoder gjør folk engstelige. Det må vi ha forståelse for. Men viktig å ikke skjære alle over én kam. Vi må kjempe mot alle former for ekstremisme. Ekstremisme er farlig uansett hvilken bakgrunn man har.

Mange er redde for barnevernet, og noen forlater Norge på grunn av frykt. Det er en generell skepsis mot barnevernet. Det er en felles utfordring som ligger hos barnevernet. Barnevernet må kommunisere at deres misjon er å hjelpe barna og lære foreldrene hvordan vi lever i Norge. Opplysning er et godt utgangspunkt.

Det er viktig å styrke frivilligheten. Frivillig.no er et sted man kan gå for å finne ut hvordan man kan bidra. Videre sa statsråden at Norge er et av landene som har tatt imot flest flyktninger i forhold til innbyggertall. Men det er en balanse mellom hvor mange vi kan ta imot, og det å lykkes med integreringen.

Til slutt takket statsråden for alle bidrag og understreket betydningen av å snakke sammen.